

บทคัดย่อ

การเชื่อมโยงไปข้างหลัง (backward linkages) หรือการเชื่อมโยงการใช้ปัจจัยการผลิต มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพราะนอกจากจะช่วยลดต้นทุนจากการใช้วัตถุดิบที่หาได้ภายในประเทศแล้ว ยังช่วยให้ผู้จัดหาวัตถุดิบหรือผู้ผลิตชิ้นส่วน ในประเทศสามารถผลิตสินค้าได้ในปริมาณที่มากขึ้น นำมาซึ่งการจ้างงาน รวมถึงบ่อยครั้งที่การเชื่อมโยงไปข้างหลังซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการลงทุนตรงจากต่างประเทศ มักจะเป็นช่องทางสำคัญในการแพร่กระจายของความรู้จากบริษัทข้ามชาติไปสู่บริษัทของคนในประเทศ นำมาซึ่งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีต่างๆ ที่จะส่งผลให้เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาด้วยแล้ว ระดับความรู้ที่แพร่กระจายผ่านการเชื่อมโยงกับบริษัทข้ามชาติ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ

การศึกษานี้เป็นความพยายามในการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระดับการเชื่อมโยงไปข้างหลังของบริษัทต่างๆ ในภาคอุตสาหกรรม โดยอาศัยข้อมูลอนุกรมภาคตัดขวาง (panel data) ในระดับหน่วยผลิต จากการสำรวจโรงงานอุตสาหกรรมรายปี ระหว่างปี 2544-2546 และ ปี 2549 ผลจากการประมาณค่าแบบจำลองโทบิต fixed-effect ยืนยันข้อสรุปจากงานศึกษาก่อนหน้านี้ที่ว่า บริษัทข้ามชาติมีการเชื่อมโยงไปข้างหลังน้อยกว่าบริษัทไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทข้ามชาติที่ผลิตเพื่อการส่งออกจะมีการเชื่อมโยงไปข้างหลังน้อยกว่าบริษัทไทยที่ผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม การเชื่อมโยงไปข้างหลังของบริษัทข้ามชาติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลาในการดำเนินกิจการ โดยเฉพาะบริษัทข้ามชาติในกลุ่มอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีเข้มข้น ซึ่งให้เห็นถึงผลของการเรียนรู้ (learning effect) และการพัฒนาของอุตสาหกรรมสนับสนุนภายในประเทศ ในขณะที่การเชื่อมโยงไปข้างหลังของบริษัทไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นมีแนวโน้มลดลง สะท้อนให้เห็นถึงความขาดแคลนวัตถุดิบที่มีคุณภาพและปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตเพื่อการส่งออก

ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาการเชื่อมโยงไปข้างหลัง นั่นคือ ความสามารถทางเทคโนโลยีของบริษัทในท้องถิ่น ความแตกต่างระหว่างขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีส่งผลให้บริษัทไทยไม่สามารถเชื่อมโยงกับบริษัทข้ามชาติในรูปแบบของการจัดหาวัตถุดิบหรือผลิตชิ้นส่วนได้ นอกจากนี้ การให้สิทธิประโยชน์ของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

ยังเป็นแรงจูงใจให้บริษัทที่ได้รับการส่งเสริมหันไปพึ่งพาวัตถุดิบนำเข้า เนื่องจากความได้เปรียบจากราคาของวัตถุดิบนำเข้าที่ถูกกว่าบริษัทที่ไม่ได้รับการส่งเสริม

ผลการศึกษามีนัยเชิงนโยบายที่สำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมให้เกิดการวิจัยและพัฒนาวัตถุดิบภายในประเทศให้มีคุณภาพสูงขึ้น และมีปริมาณสอดคล้องกับความต้องการการผลิตเพื่อส่งออก รวมถึงการหาแนวทางในการขยายตลาดสินค้าอุตสาหกรรมในประเทศควบคู่ไปกับการสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพของบริษัทไทย และส่งเสริมการวิจัยเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศเป็นหลัก นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพทางเทคโนโลยีของผู้จัดหาวัตถุดิบและผู้ผลิตชิ้นส่วนภายในท้องถิ่น ไปพร้อมกับการสร้างแรงจูงใจใหม่ๆ ให้เกิดการเชื่อมโยงของบริษัทข้ามชาติ จะช่วยให้ประเทศได้รับประโยชน์จากการลงทุนตรงจากต่างประเทศมากขึ้น